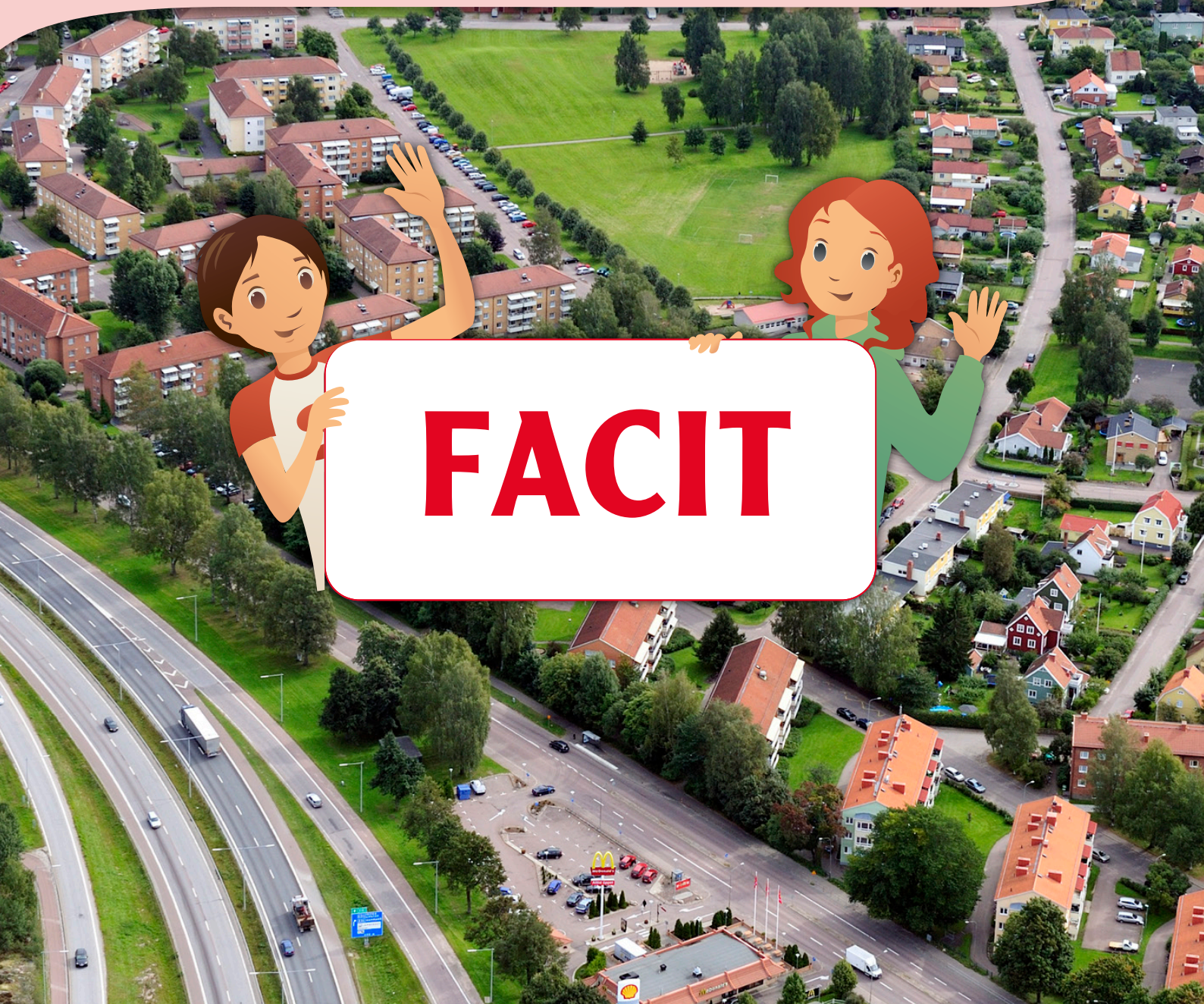

KOLL PÅ Samhället

4-6 AKTIVITETSBOKEN

1. Du och samhället

Vi ingår i olika grupper (s. 4)

1. *Flera svar är möjliga.*
2. *Förslag:* Vi har olika roller beroende på vilken grupp vi ingår i, till exempel hemma och bland kompisarna.
3. Det finns människor på nätet som inte är den de säger att de är.
4. *Förslag:* Under stenåldern klarade människor sig inte ensamma. I dag kan vi få hjälp av samhället även om vi är ensamma.

Regler och normer (s. 5)

1. a) Regler talar om vad som är tillåtet att göra.
b) Normer är förväntningar på hur vi ska bete oss.
2. a) Hälsa godmorgon. NORM
Äta med kniv och gaffel. NORM
Räcka upp handen i klassrummet. REGEL
Inte äta godis i skolan. REGEL
Inte gå före i köer. NORM
Vara en bra förebild för yngre barn. NORM
Anmäla frånvaro till skolan. REGEL
Inte prata högt i biblioteket. REGEL
b) *Flera svar är möjliga.*
3. Vi lär oss normer av andra under hela livet.
4. *Förslag:* Många tyckte det var fel att det var tillåtet att slå barn och arbetade för att det skulle komma en lag mot barnmisshandel. Lagen kom 1979.

Familjer ser olika ut (s. 6)

1. a) Förälder eller annan vuxen som har ansvar för ett barn.
b) Kommunens arbete med människor som behöver hjälp på olika sätt.
c) Ledighet med bidrag från staten till den som har små barn.
d) Olika förväntningar på hur flickor och pojkar ska vara.

2. *Flera svar är möjliga.*
3. *Flera svar är möjliga.*

Barn i Sverige (s. 7)

1. Att vi har tillgång till exempelvis bostad, mat, skola och sjukvård.
2. *Förslag:*
  - a) sjukvård, toalett, rent vatten, bostad, skola, skolmat
  - b) fritidsaktiviteter, varma kläder, många egna saker, eget rum
3. Organisationen Majblomman ger ekonomisk hjälp till barn.
4. *Förslag:* I dag lyssnar vuxna mer på barn. Barn har rättigheter som också är lag i Sverige.
5. Det är en lag som gäller barns rättigheter. Till exempel att barn ska känna sig trygga och ha ett privatliv.
6. Lagen behövs eftersom vuxna måste ta ansvar för att barn har det bra.

Mobbning (s. 8)

1. Mobbing innebär att någon ofta blir retad, utfryst eller slagen.
2. *Förslag:* Skolans elevhälsa ska hjälpa barn som mår dåligt. Det går även att kontakta organisationerna BRIS eller BEO. De ger stöd och information.
3. a) *Flera svar är möjliga.*
b) *Flera svar är möjliga.*
4. *Förslag:* Den som mobbar kan behöva hjälp att lämna sin roll som mobbare. En del som mobbar gör det för att de själva är otrygga och behöver hjälp.

Varför har vi fördomar? (s. 9)

1. Fördomar är förutfattade meningar som ofta inte stämmer.
2. Fördomar kan bero på att vi vet för lite om något.
3. Fördomar kan leda till att människor blir illa bemötta och diskriminerade.
4. *Flera svar är möjliga.*

2. Demokrati i Sverige

Så funkar demokrati (s. 10–11)

1. Folkstyre – demokrati
När invånarna i ett land har rätt att säga vad de vill. – yttrandefrihet
De flest i ett land eller i en grupp. – majoriteten
Att behandla någon sämre än andra – diskriminera
2. *Förslag*: Vi får säga vad vi tycker. Ingen blir straffad för sina åsikter. Vi kan skriva vad vi tycker på till exempel internet. Medierna kan bevaka vad politikerna gör. Vi har rätt att strejka.
3. Medborgarna kan rösta på vilka politiker de tycker ska ha makten i landet.
4. I en demokrati har alla rätt att få veta vad politikerna tycker och bestämmer.
5. *Förslag*: Om någon diskrimineras innebär det att hen inte är lika mycket värd som någon annan. Det är odemokratiskt.
6. a) 1921
b) Det som var avgörande för att Sverige skulle kunna kallas en demokrati var att alla vuxna fick rösträtt, inte bara män eller de som hade det bra ställt.
7. Argos – 1976
Greta – 1921
Baron von Knorring – 1800-talet
Doktor Berg – 1866
Snickaren Anders – 1909

Att styra ett land (s. 12)

1. a) republik
b) representanter som folket röstar fram
c) statschef
d) endast ett parti
2. Medborgarna i Sverige kan påverka vem som får makten genom att rösta i politiska val. De väljer politiker som representerar dem i riksdagen.
3. *Flera svar är möjliga.*

Demokrati i vardagen (s. 13)

1. a) Eleverna tog upp problemet på klassrådet och elevrådet. Eleverna gick med plakat.
b) De ville äta och prata i lugn och ro. Det gjorde inget om skoldagen blev längre.
c) De gick in i köket utan skyddskläder.
d) *Förslag*: Be sina vårdnadshavare ta upp frågan på ett föräldramöte, tala med en kommunpolitiker.

De politiska partierna (s. 14–15)

1. VÄNSTERPARTIET: vänster, röd
SOCIALDEMOKRATERNA: vänster, röd
MILJÖPARTIET: mitten, grön
CENTERPARTIET: mitten, grön
LIBERALERNA: höger, blå
MODERATERNA: höger blå
KRISTDEMOKRATERNA: höger, blå
SVERIGEDEMOKRATERNA: höger, blå
2. *Förslag*: Att vissa saker till exempel polis, skola och sjukvård ska betalas med skatter.
3. *Förslag*: Skolan, klimatet, jobb, brottslighet
4. *Förslag*: Läs på partiernas hemsidor, besöka valstugor och tala med olika politiker i kommunen.
5. a) *Flera svar är möjliga.*
b) *Flera svar är möjliga.*

Dags att rösta (s. 16–17)

1. Ett röstkort visar var man ska rösta och vilka val man får rösta i.
2. På valdagen kan man rösta i riksdagsvalet, regionvalet och kommunalvalet.
3. *Förslag*: En del tycker att även unga ska kunna påverka samhället. Det skulle kunna göra att yngre personer blir mer intresserade av politik.
4. I en folkomröstning röstar landet eller en kommun om en speciell fråga.
5. Det går fyra år mellan de politiska valen i Sverige.
6. 1. Röstkortet kommer med posten.
2. På valdagen går Sams mamma till vallokalen.

3. I vallokalen tar hon de valsedlar hon vill ha.
4. Bakom en skärm lägger hon valsedlarna i kuvert och klistrar igen dem.
5. Hon lämnar kuverten till röstmottagarna, som lägger dem i tre olika valurnor.
6. Rösterna räknas och så småningom får man ett valresultat.
7. Röstmottagaren prickar för namnen på den som röstat och kontrollerar att det är rätt person som har röstat. Det ska bara gå att rösta en gång.
8. a) Ingen behöver berätta vilket parti de röstar på.
b) Hon lägger valsedlarna i kuvert bakom en skärm. Kuverten klistrar hon igen.
9. *Flera svar är möjliga.*

Vad händer efter valet? (s. 18–19)

1. Ett parti måste få minst 4 procent av rösterna för att komma in i riksdagen. Det ska inte bli för många små partier i riksdagen. Då kan det bli svårt att fatta bra beslut.
2. a) Talmannen väljs när det finns en ny riksdag.
b) Talmannen är riksdagens ordförande. Talmannen ger uppdraget att bilda ny regering.
c) Andreas Norlén (2023)
3. *Flera svar är möjliga.*
4. Kompromissa betyder att komma överens utan att alltid få igenom allt man vill.
5. a) Oppositionen kritiserar regeringen och försöker påverka folket så att de ska få makten vid nästa val.
b) *Flera svar är möjliga.*
6. *Flera svar är möjliga.*

7. 1. MAJORITET
2. FYRA
3. RIKSDAGEN
4. TALMAN
5. KOMPROMISSA
6. OPPOSITION
7. HÖSTEN

Så fattas beslut (s. 20)

1. a) Riksdagsnivå, regionnivå, kommunnivå
b) Vissa beslut påverkar hela Sverige. Andra beslut påverkar bara en kommun eller en region.
2. *Förslag:*
Regeringen: styr Sverige, genomför det riksdagen beslutat
Riksdagen: beslutar om lagar och skatter efter förslag från regeringen och riksdagsledamöter
Regionfullmäktige: sjukvård, kollektivtrafik
Kommunfullmäktige: skola, bibliotek, räddningstjänst
4. *Förslag:* Regeringen styr landet. Den består av 20–30 ministrar och leds av stadsministern. Riksdagen har 349 ledamöter, både från regeringens partier och från oppositionen. Den beslutar om skatter och lagar. Regeringen måste få igenom sina förslag i riksdagen för att kunna styra.

Gustav Fridolin – politiker och lärare (s. 21)

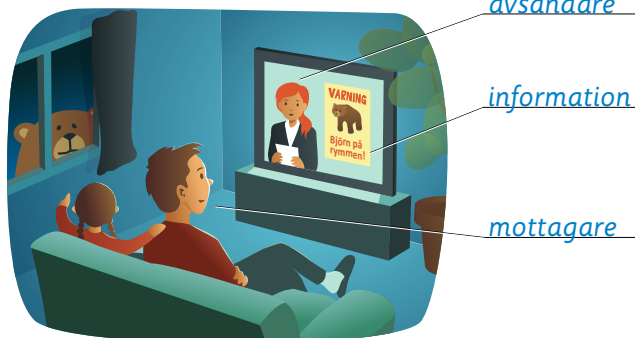
1. Miljöpartiet
2. Skola, miljö, fred
3. Skolminister
4. Han är lärare och journalist.

3. Våra medier

Kommunikation

(s. 22–23)

1. a) kommunikation

b) Kommunikation: när information delas mellan människor.

Information: innehållet som kommuniceras.

Avsändare: den som säger något.

Mottagare: den som lyssnar, tittar eller läser.

2.

Avsändare	Information (innehåll)	Typ av information	Mottagare
Nyhetsredaktion	Riksdagen röstade om ny statsminister i dag	Nyhet	Alla i Sverige
Tillverkare av glass	Årets goda glassnyhet är här!	Reklam	De som gillar glass
Biblioteket	Ändrade öppettider	Samhällsinformation	De som vill läsa, låna och lämna tillbaka böcker
Ett politiskt parti	Rösta på vårt parti, vi sänker skatten för alla!	Politisk reklam	De som får rösta
Någon som lägger ut filmer på Youtube	Film på roliga katter	Underhållning	De som gillar katter

3. a) *Förslag*: Människorna berättade nyheter för varandra i stället för att läsa om dem.

b) *Förslag*: Runstenar är ett exempel på hur information kunde nå ut till många människor för länge sedan.

Massmedier

(s. 24)

- Massmedier är medier som når ut till många.
  - Förslag*: tv, radio, tidningar
  - Flera svar är möjliga*.
- Småstadstrafikens buss i diket, ingen allvarligt skadad
  - R Arbetslösheten ökar i hela landet
  - L Fabriken Metall AB i Småstad säger upp fem personer
  - L Hemmamatchen för BK Småstad slutade 1–0
  - R VM-final i fotboll – en riktig rysare
  - L, R Torkskåp orsakade brand i Småstadsskolan
  - R Fredsavtal klart i Asiens mest långvariga konflikt
  - R Vulkanutbrott i Italien – byar utrymda runt Etna
  - R Den världsberömda operasångerskan Aida Libretto är död
  - L, R Småstadsbor på semester mitt i vulkanutbrottet: Vi såg flytande lava!
  - R USA:s president besöker Indien
  - L, R Björn på rymmen från djurpark

Mediernas uppgifter

(s. 25)

- Det är viktigt att människor får veta vad de folkvalda politikerna fattar för beslut och om de gör ett bra jobb.
- Förslag*: Nyheter behöver spridas snabbt om det hänt en allvarlig olycka.
- Flera svar är möjliga*.
- Censur innebär att myndigheter granskar böcker, filmer, tv eller radio.
- De kan inte lita på det medierna skriver om dem som har makten och demokratin minskar.
- Att skapa opinion.
- Förslag*: Det är bra för demokratin om många åsikter får komma fram och människor försöker förstå varandra.

Källkritik på nätet (s. 26)

1. *Flera svar är möjliga. Förslag:*
  - a) Lätt att sprida information och bilder
  - b) Svårt att veta vad som är sant
2. a) Batman och Småstadsposten
b)–e) *Flera svar är möjliga.*

Sociala medier (s. 27)

1. På flera sociala medier finns ingen ansvarig utgivare som kontrollerar innehållet.
2. *Förslag:* Det finns en risk att barn kan bli lurade på olika sätt.
3. a) Snapchat och Tiktok
b) LinkedIn
c) Instagram
4. Falsa nyheter verkar ofta mer spännande än många riktiga nyheter.
5. *Förslag:* Alla kan skriva på sociala medier. Det som skrivs når snabbt ut till många människor. Alla kan påverka samhällsdebatten genom att skriva på sociala medier.

Mobilen (s. 28)

1. *Flera svar är möjliga.*
2. *Flera svar är möjliga.*
3. Näthat är elaka kommentarer som skrivs på internet.
4. *Förslag:* Det är inte tillåtet att dela en bild som är tagen i hemlighet i någons bostad, på en toalett eller i ett omklädningsrum.

Smygreklam (s. 29)

1. *Flera svar är möjliga.*
2. Smygreklam är gömd för att vi inte ska märka eller förstå att det är reklam.

4. Pengar och ekonomi

Hushållets inkomster (s. 30–31)

1. a) ekonomi
b) inkomst
c) skatt
d) hushåll
e) hyra
f) pensionär
g) bidrag
2. *Förslag:* Vi behöver lön. Det är roligt att arbeta. Vi bidrar till samhället genom att betala skatt.
3. a) sjuksköterska, arbete inom hemtjänst och äldreboenden
b) 9 %
c) Butikssäljare, butikssäljare i mataffärer
4. a) 1. barnbidrag, bostadsbidrag
2. barnbidrag, föräldrapenning
3. sjukpenning
4. studielån
b) Barnbidrag
c) Pensionen påverkas av den lön man haft och hur mycket man arbetat.

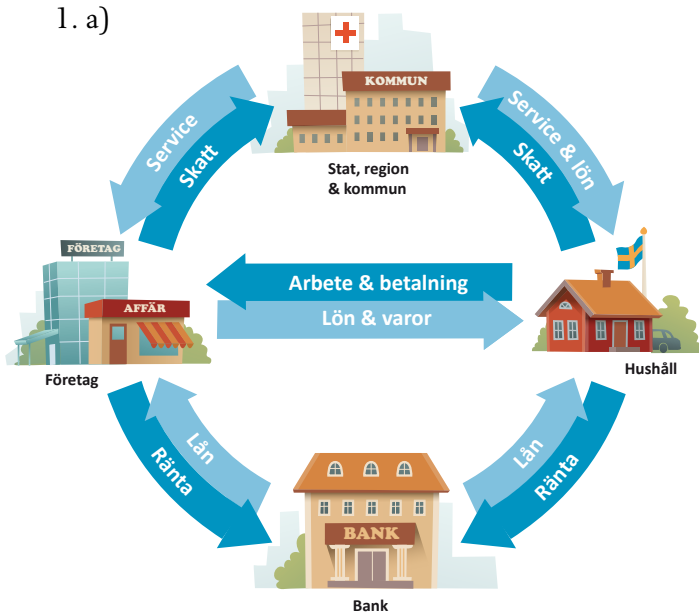
Inkomster och utgifter (s. 32–33)

1. a) En plan över inkomster och utgifter.
b) *Förslag:* Det är bra att veta om inkomsterna räcker till utgifterna.
2. a) Att använda något, till exempel pengar.
b) *Flera svar är möjliga.*
c) *Flera svar är möjliga.*
3. a) Fasta kostnader: skatt, el, värme, telefon, internet, busskort, hyra
b) Rörliga kostnader: kläder, semesterresor, bio, bensin, leksaker, mat
4. Det är bra att spara pengar till oväntade utgifter.
5. *Flera svar är möjliga.*

6. a) *Flera svar är möjliga.*
  - b) *Flera svar är möjliga.*
  - c) *Flera svar är möjliga.*
7. *Flera svar är möjliga.*

Samhällets ekonomi (s. 34)

1. a)

- b) Lön, bidrag
  - c) Vi kan behöva låna pengar om vi ska köpa något dyrt. Vi har konton på banken och kan spara där.
  - d) Ränta är kostnaden för ett banklån.
  - e) *Förslag:* skola, sjukvård, bibliotek, kollektivtrafik
2. Moms

Vad får vi för skatten? (s. 35)

1. STAT: försvar, polis
REGION: kollektivtrafik, sjukvård
KOMMUN: skola, vägar
2. a) *Förslag:* byteshandel, kontokort, sedlar, mynt
- b) *Flera svar är möjliga.*
- c) *Flera svar är möjliga.*
3. *Förslag:* Det är hemligt för att ingen ska kunna förfalska pengarna.
4. a) *Flera svar är möjliga.*
- b) *Flera svar är möjliga.*

Hållbar ekonomi (s. 36)

1. *Förslag:* Om vi konsumerar mindre kanske många jobb inte behövs, då kommer det in mindre skatt från löner och varor (moms) och då finns det mindre pengar till välfärd i samhället.
2. *Förslag:* De som har hög levnadsstandard använder jordens resurser och påverkar miljön. Därför har de stort ansvar.
De som har låg levnadsstandard påverkar inte miljön lika mycket.
3. *Förslag:* De rika länderna har tjänat mest på tillverkningen av varor och de använder mer varor, därför har de störst ansvar.

Olika möjligheter (s. 37)

1. *Förslag:* Fattigdom kan vara brist på mat, kläder, bostad och sjukvård. Det kan även vara att inte kunna göra saker som de flesta andra kan göra.
2. *Förslag:* Det är svårare att planera om man är fattig och inte har några sparade pengar. Det kan till exempel ge oro för framtiden.
3. *Förslag:* I Sverige har de flesta mat, bostad och sjukvård även om de är fattiga.

5. Lagar i samhället

Varför finns det lagar? (s. 38)

1. Om vi bryter mot en lag kan vi bli dömda till böter eller fängelse.
2. a) Lag
- b) Lag
- c) Regel
- d) Regel
- e) Lag
- f) Regel
3. Riksdagen
4. a) Successionsordningen
- b) Regeringsformen
- c) Yttrandefrihetsgrundlagen
- d) Tryckfrihetsförordningen

5. *Förslag:* Det skulle vara farligare i trafiken, människor skulle utsättas för våld eller stöld utan att de skyldiga kan dömas.

Nya lagar (s. 39)

- a) Samhället förändras. Lagarna måste anpassas efter detta.
b) *Förslag:* Trafikregler, lagen om att inte slå barn
- Barn behöver särskilt skydd och särskilda rättigheter eftersom de inte kan ta samma ansvar för sig själva som vuxna kan.
- Förslag:* Marsvin ska inte leva ensamma. Elefanter och sjölejon får inte uppträda på cirkus. Katter och hundar måste ha tillsyn minst två gånger om dagen. Hönsens burar ska ha en viss storlek.
- Allemansrätten
- Överstruket: a), c), d), g), h)

Brott och straff (s. 40–41)

- Understruket: a), c), e), f)
- Polisens uppgift är att se till att alla följer lagarna.
- Böter, fängelse
- Livstids fängelse
- Förslag:* Alla lagar gäller för alla människor. Det ska inte spela någon roll varifrån vi kommer eller hur mycket pengar vi har.
- a) Interner ska få hjälp att förstå att de ska följa lagarna. De kan utbilda sig eller arbeta i verkstäder.
b) De ska klara ett liv utan kriminalitet när de lämnar fängelset.
- Flera svar är möjliga.*
- Förslag:* Fängelsestraff ska avskräcka människor från att begå brott. Den som är dömd kan behöva bli hindrad från att begå fler brott.

Från brott till straff (s. 42–43)

1. En person begår ett brott.
2. Polisen inleder en förundersökning och griper en misstänkt.
3. Åklagaren bestämmer om personen ska släppas fri, straffas direkt med böter eller om åtal ska väckas i domstol.
4. Polis och åklagare samlar bevis och utreder brottet.
5. Domstolen bestämmer om den misstänkta ska vara i häktet under polisutredningen.
6. Det blir en rättegång.
- a) Böter eller fängelse i upp till 6 år.
b) Böter eller fängelse i upp till 2 år.
c) Böter eller fängelse i upp till 6 år.
d) Fängelse i upp till 10 år.
e) Fängelse i upp till 10 år.
- Vittne: berättar vad hen sett eller vet.
Åklagare: ska bevisa att den åtalade är skyldig.
Målsäganden: den som blivit utsatt för brottet.
Nämndemän: är med och dömer.
Försvarare: hjälper den tilltalade.
Tilltalad: den som är misstänkt för ett brott.
Notarie: för anteckningar.
- Domaren och nämndemännen bestämmer om den tilltalade ska frias eller fällas för ett brott.
- Domaren och nämndemännen dömer enligt vad det står i lagen.

Varför begår vissa människor brott? (s. 44)

- a) Den ålder när man får ta ansvar för ett brott och kan bli dömd (15 år).
b) Pengar som den som begått ett brott ska betala till den som drabbats.
c) Pengar som man måste betala för att man blivit dömd för ett brott.
d) Socialtjänsten kan hjälpa både vuxna och barn som har problem.
- Förslag:* Det kan vara ett sätt att skaffa sig pengar och makt.
- Snatteri och skadegörelse
- Ärendet lämnas till socialtjänsten.
- De kan dömas till ungdomsvård, ungdomstjänst eller övervakning. Vårdnadshavaren kan få betala skadestånd.

En förälder i fängelse (s. 45)

1. *Förslag:* Han var ledsen. Han skämdes.
2. *Flera svar är möjliga.*
3. *Förslag:* Fängelset såg ut som en vanlig lägenhet (en besökslägenhet). Det fanns leksaker där.

6. Mänskliga rättigheter

Därför bildades FN (s. 46–47)

1. a) 60 miljoner människor dog under andra världskriget.
b) FN bildades år 1945.
c) År 1948 kom FN:s regler om mänskliga rättigheter (Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna).
d) Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna finns på 500 språk.
e) 193 länder är med i FN.
f) Över 100 miljoner människor är på flykt.
g) 50 miljoner flyktingar är barn.
2. FN bildades för att förhindra ett nytt världskrig och för att förhindra att människor förföljs och dödas.
3. *Förslag:* Krig, konflikter, svält, naturkatastrofer, politiska åsikter, förföljelse, fattigdom
4. a) Vi har fria val i Sverige.
b) Alla har rätt till en rättvis rättegång. Dödsstraff och kroppsbestraffningar är förbjudet.
5. a) *Flera svar är möjliga.*
b) *Flera svar är möjliga.* (fredsduva, fredsmärket mot kärnvapen, olivkvist)
6. FN-flaggan föreställer jordklotet sett från Nordpolen. Runt klotet finns två olivkvistar.
7. *Alternativ:*

Rätt till liv och hälsa:

Du har rätt till ett liv fritt från våld.
Du har rätt att leva och känna dig trygg.
Du har rätt till bra hälsa och sjukvård.
Du har rätt till mat, kläder och bostad.

Yttrandefrihet:

Du har rätt att säga din åsikt och dela den med andra.

Religionsfrihet:

Du har rätt att tro på vilken religion du vill. Du har också rätt att inte tro på någon religion.

Rätt att söka asyl:

Du har rätt att fly till och söka asyl i ett annat land om ditt liv är i fara.

Rätt till lika behandling:

Du ska inte bli sämre behandlad för att du har ett visst kön eller hudfärg.

Rätt att bestämma över sitt eget liv:

Alla människor är födda fria och har lika värde och rättigheter.

Du har rätt till utbildning och arbete.

Du har rätt att gifta dig och bilda familj.

Rätt att gå i skolan:

Du har rätt till utbildning och arbete.

Barnkonventionen (s. 48)

1. a) Barnkonventionen kom 1989.
b) Barnkonventionen består av 54 artiklar.
c) Barnkonventionen gäller alla under 18 år.
d) Ungefär 160 miljoner barn är tvungna att arbeta.
2. *Flera svar är möjliga.*
3. a) Nej
b) Nej
c) Ja
d) Nej
4. Barn mellan 5 och 11 år får inte ha ett betalt arbete, men de får arbeta i hushållet högst 21 timmar.
5. *Förslag:* De som har utbildning och betalt arbete har större chans att kunna försörja sig själva och inte bli beroende av andra, till exempel behöva gifta sig tidigt.
6. *Förslag:* Föräldrar kanske vill att barn ska tjäna pengar till familjen i stället för att utbilda sig. Föräldrar kan tjäna på att låta barn gifta sig tidigt.

Diskriminering (s. 50–51)

1. Att bli illa behandlad på grund av sina åsikter eller egenskaper.
2. Lagen finns för att skydda människor från att bli diskriminerade.
3. **Kön** – Om man är kvinna eller man.
Etnisk tillhörighet – Vilken folkgrupp man tillhör, majoriteten eller en minoritet.
Religion – Vilken tro man har eller om man inte har en tro.
Funktionsnedsättning – Om man har en funktionsvariation.
Könsöverskridande identitet eller uttryck – Om man inte räknar sig till något kön eller känner sig som ett annat kön än det man fick när man föddes.
Sexuell läggning – Vilket eller vilka kön man blir kär i.
Ålder – Hur gammal eller ung man är.
4. Sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck
5. a) Kön
b) Etnisk tillhörighet
c) Religion
d) Funktionsnedsättning
e) Ålder
f) Sexuell läggning
g) Könsöverskridande identitet eller uttryck
6. *Förslag:* De kan utbilda alla på arbetsplatsen eller skolan i vad diskriminering är och vad de gör för att förhindra diskriminering.

FN:s roll i världen (s. 52–53)

1. *Flera svar är möjliga.*
b) USA och Kanada
c) *Flera svar är möjliga.* (T.ex. Kina, Burma, Afghanistan)
d) 0,4–0,5
e) 0,6–0,7
f) Venezuela

2. Sverige har fått kritik för att vi utvisat människor till länder där de kan bli torterade.
3. Fred och säkerhet, bekämpa fattigdom.
4. *Förslag:* Fattigdomen har minskat. Fler flickor går i skolan. Fler människor har rent dricksvatten. Smittsamma sjukdomar har minskat.
5. *Förslag:* Elever behöver ha säkra, bra och rena toaletter i skolan annars finns risken att de har svårt att koncentrera sig på lektionerna. Smittsamma sjukdomar kan spridas om toaletterna är dåliga.

Globala målen (s. 54)

1. Milleniemalet gav ett bra resultat. Det finns fortfarande mycket som kan bli bättre i världen.
2. Avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikheter i världen, lösa klimatkrisen, arbeta för fred och rättvisa.
3. a) Ingen fattigdom, jämställdhet
b) Hållbar utveckling
4. *Förslag:* Fler har blivit fattiga. Barn har inte kunnat gå i skolan.

Malala – en symbol för flickors rätt att gå i skolan (s. 55)

1. Många flickor måste arbeta och gifta sig i stället för att gå i skolan.
2. Malala blev attackerad för att hon kämpade för flickors rättigheter.
3. Hon bidrar till att fler flickor får utbilda sig i stället för att gifta sig som tonåringar. Det kan minska fattigdomen och höja länders utbildningsnivå.

7. Nationella minoriteter

Fem nationella minoriteter (s. 56–57)

- minoritet** – grupp mindre än majoriteten
nationell – som hör till ett land
kultur – seder, sätt att leva, tala och tro
rättighet – förmån som skyddas av lagen
diskriminering – orättvis behandling av en viss grupp
identitet – en persons uppfattning om sig själv, om vem hen vill vara
myndighet – de genomför beslut i samhället
förtryck – hård behandling för att göra någon maktlös
- Cirka en miljon människor.
- Det finns risk att språken och kulturerna försvinner.
- Förslag:** Myndigheterna ger bidrag till böcker. Sveriges Television och Sveriges Radio sänder program på minoritetsspråken. Det går att studera minoritetsspråken.

- Samer**
samiska
6 februari

- Sverigefinnar**
finska
24 februari

- Tornedalingar**
meänkieli
15 juli

- Judar**
jiddisch
–

- Romer**
romani chib
8 april

Samers (s. 58–59)

- a) Kiruna
b) Gällivare
c) Pajala
d) Luleå
e) Umeå
f) Skellefteå
g) Östersund
- Norge, Sverige, Finland, Ryssland
- 20 000–40 000 personer
- De berättade muntligt eller jojkade.
- a) Urfolk är de som bott på en plats väldigt länge.
b) **Förslag:** maorier, inuiter, ursprungsamerikaner
- Nomader har ingen fast boplat. De flyttar runt.
- a) Tält
b) Person som kunde få kontakt med andra världar.
c) sten
d) sång
e) samisk dräkt
- Bolag ville starta gruvor och anlägga kraftverk på samernas mark.
- Sametinget är samernas egen riksdag.

Sverigefinnar

(s. 60)

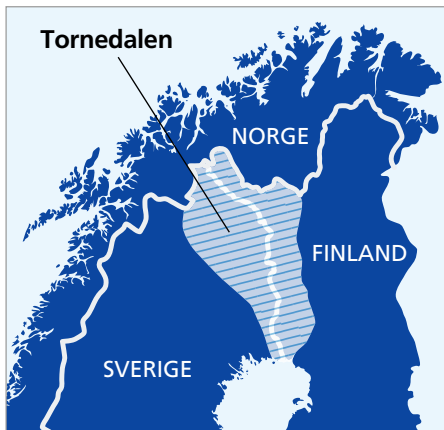
- a) 450 000–600 000
b) Hälften pratar finska dagligen.
- Sverigefinnar bor i Sverige men har sitt ursprung i Finland. Finlandssvenskar talar svenska men bor i Finland.
- Från medeltiden till 1809: bönder, gruvarbetare – De flyttade för att arbeta.
Andra världskriget 1939–1945: krigsbarn – De skickades till Sverige för att undkomma kriget.
Omkring 1950–1970: industriarbetare – De flyttade för att få arbete.
- De som talade finska behandlades illa av en del svenskar.

5. Eftersom finskan är ett nationellt minoritets-
språk finns fler möjligheter att använda
finska i Sverige. Många sverigefinnar vill
kunna finska och har finstalande släktingar
i Finland.

Tornedalingar

(s. 61)

1. a), b)

- c) Tornedalen ligger på gränsen mellan
Sverige och Finland.
2. 50 000–80 000 personer
3. Meänkieli
4. De utsattes för rasbiologisk forskning. Barnen
blev tvingade att bara tala svenska i skolan.
5. Tornedalingar kan tala meänkieli i skolan och
på äldreboenden i Tornedalens kommuner.
De kan använda språket i kontakt med
myndigheter.

Judar

(s. 62)

1. 20 000
2. Judarna har flyttat runt. Jiddisch har påverkats
av andra språk. En stor del av de judar som
talade jiddisch blev dödade under Förntelsen.
De flesta som överlevde flyttade från Europa,
de flesta till USA och Israel.

3. a) Judarna fick behålla sin tro i Sverige men
bara bo i vissa städer.
b) Judar flydde till Sverige från Ryssland.
c) Vid slutet av andra världskriget tog Sverige
emot överlevande från Förntelsen.
4. Antisemitism innebär fördomar, hat och
förföljelse av judar.
5. *Förslag*: rosh ha-shana, jom kippur,
chanukka, pesach, shavuot

Romer

(s. 63)

1. a) Romer härstammar från Indien och
Pakistan.
b) De har studerat språket som påminner om
indiska språk.
2. 50 000 romer lever i Sverige.
3. Romani chib
4. Romerna blev slavar. De fick skulden för
att sprida sjukdomar. De blev förföljda av
nazisterna.
5. *Förslag*: Romer utan fast adress kunde inte
rösta i politiska val och hade svårt att få
sjukvård. Barnen kunde inte gå i skolan.

Mer om de nationella minoriteterna

(s. 64)

1. Bohusläns museum
2. De flyttade mellan olika platser.
3. Museet hör till två länder.
4. Det är viktigt att minoriteternas historia
bevaras för framtiden.